

ANNA CALIK¹

Młodzieżowa rada gminy jako narzędzie partycypacji obywatelskiej młodzieży na przykładzie Gminy Wielka Wieś

1. Wstęp

„Aktywne uczestnictwo młodych w decyzjach i przedsięwzięciach na szczeblu lokalnym i regionalnym jest niezbędne, jeżeli chcemy budować społeczeństwa bardziej demokratyczne, bardziej solidarne i bardziej dostatnie. (...) Wspólnoty lokalne i regionalne, które są najbliższymi władzami dla młodzieży, odgrywają bardzo istotną rolę w lansowaniu ich uczestnictwa. Spełniając tę rolę mogą one czuwać nad tym, by młodzi byli nie tylko dobrze poinformowani o demokracji i przynależności państwowej, ale również umożliwić im konkretne w nich uczestnictwo. (...) By uczestnictwo to miało jakiś sens, niezbędne jest umożliwienie młodym od zaraz, działalności i wpływu na podejmowane decyzje, a nie dopiero w późniejszym okresie ich życia”².

Współcześnie na świecie zachodzą wciąż nowe zaskakujące zmiany. Na przestrzeni ostatnich lat coraz wyraźniej zarysowuje się trend udziału młodzieży w życiu państwa. „Pozwoliło to na wyodrębnienie kategorii takiej jak polityka młodzieżowa, która obejmuje wszystkie działania władzy publicznej, dotyczące młodych ludzi. Jest jednym z kluczowych czynników mających wpływ na rozwój społeczno-ekonomiczny, gdyż to właśnie młodzi ludzie są siłą napędową współczesnego społeczeństwa i gospodarki opartej na wiedzy”³. Obecny kształt polityki już za kilka lat będzie przeszłością – sposób, w jaki państwo zadba dziś o młodych obywateli, wpłynie na jego stan za kilkanaście lat. Wówczas to oni zaczną decydować – już jako pełnoprawni

1 Lic. Anna Calik – Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie.

2 Znowelizowana europejska karta uczestnictwa młodych ludzi w życiu lokalnym i regionalnym, Strasburg 2003, <https://rm.coe.int/16807038eb> (dostęp: 27.10.2022).

3 M. Jeżowski, *Wstęp* [w:] *Polityka młodzieżowa w Polsce. Encyklopedia Komisji Europejskiej Youth Wiki*, t. 1, Warszawa 2019, s. 4.

obywatele, rodzice, pracownicy, konsumenci. To oni będą dawać przykład społecznej postawy kolejnym pokoleniom.

Z biegiem czasu pojawia się coraz więcej narzędzi zwiększenia partycypacji obywatelskiej młodych ludzi na poziomie lokalnym. Jedną z form takiego zaangażowania są młodzieżowe rady gmin. Dzięki nim młodzi ludzie zyskują szansę zdobycia cennego doświadczenia i wypowiedzenia się co do kształtu polityki samorządowej. W Polsce działa już ponad 400 młodzieżowych rad gmin, w których prace zaangażowani są aktywni członkowie – radni, pragnący mieć realny wkład i wpływ na swoje najbliższe otoczenie. W tym kontekście widoczne jest duże zaangażowanie młodzieży, które – odpowiednio wykorzystane – może w istotny sposób zwiększyć udział młodych ludzi w procesach decyzyjnych, a w dłuższej perspektywie przyczynić się do szerszego uczestnictwa obywateli w życiu politycznym.

Poniżej zaprezentowany zostanie przykład młodzieżowej rady gminy jako formy partycypacji młodzieży na przykładzie gminy Wielka Wieś. Autorka skupiła się na kilku wybranych aspektach działania rad. Przede wszystkim zadała sobie pytanie, czy młodzież podziela ideę partycypacji obywatelskiej i chce brać udział w jej propagowaniu oraz w jakich obszarach poprzez młodzieżowe rady może wpływać na zmiany w lokalnym otoczeniu, a także jakie są tego konsekwencje. Poszukiwała odpowiedzi na pytania o cel działania młodzieżowej rady gminy oraz istotne bariery widoczne w funkcjonowaniu rad, zastanawiała się także, czy poprzez działanie w radzie w młodych radnych zostaje zaszczepiona idea samorządności i partycypacji, która wpływa na ich późniejsze aspiracje społeczno-polityczne. Autorka uważa, że młodzież, uzyskując choćby marginalny wpływ na kształt regulacji na wczesnym etapie jej tworzenia, z większym prawdopodobieństwem zaangażuje się później w jej wykonanie.

Trzon teoretyczny artykułu oparto na analizie literatury przedmiotu oraz dobrych praktyk płynących z polskich samorządów stopnia gminnego, część badawczą natomiast przygotowano, wykorzystując wyniki własnych badań⁴ związanych z problematyką artykułu. Były to badania ankietowe realizowane przy użyciu kwestionariusza wśród radnych z Młodzieżowej Rady Gminy w Wielkiej Wsi. Badania zostały przeprowadzone na przełomie stycznia i lutego 2021 r., objęto nimi 32 osoby (100%) – radnych wszystkich kadencji Młodzieżowej Rady Gminy w Wielkiej Wsi w latach 2014–2019.

⁴ Badania zostały przeprowadzone na potrzeby pracy dyplomowej *Młodzieżowa Rada Gminy jako forma partycypacji obywatelskiej młodzieży na przykładzie Gminy Wielka Wieś*, obronionej na Uniwersytecie Pedagogicznym im. KEN w Krakowie pod kierunkiem dr Joanny Podgórskiej-Rykały.

2. Pojęcie partycypacji obywatelskiej

Wzrost zainteresowania obywateli lokalnymi sprawami sprzyja rozwojowi demokracji partycypacyjnej. „Partycypacją zbiorczo można określić wszystkie procesy, które składają się na uczestnictwo obywateli w sprawowaniu władzy. W szerszym ujęciu definiowana jest jako aktywna forma uczestniczenia w życiu publicznym, opierająca się na dobrowolnej kooperacji niezależnych od siebie jednostek i świadomości istnienia kategorii dobra wspólnego – łączącej ich partykularne interesy. Może być też charakteryzowana bardziej praktycznie, a mianowicie jako udział mieszkańców w formalnych i nieformalnych procesach samoorganizacji, którego celem jest poprawa jakości życia danej społeczności”⁵.

Podstawowym podziałem partycypacji jest jej klasyfikacja ze względu na charakter działań, w wyniku czego wyróżniamy partycypację bierną oraz czynną. Bierna polega na prawie do informacji, do składania skarg i zażaleń oraz opinii, a także na posiadaniu prawa do doradzania. W głównej mierze opiera się na działaniach o charakterze informacyjnym, a co za tym idzie inicjuje proces partycypacji pomiędzy organami władzy a obywatelami. Z kolei partycypacja czynna obejmuje prawo jednostek do jasnego wyrażenia opinii – sprzeciwu lub zgody, co gwarantuje wspólne rozstrzygnięcie określonych spraw publicznych. Badacze twierdzą, że za najwyższy poziom partycypacji należy uznać stan, kiedy obywatele i reprezentujące ich organizacje społeczne uzyskują możliwość negocjacji i współdecydowania w podejmowaniu decyzji. „Etap ten, nazywany współdecydowaniem czy upoważnieniem, to sytuacja, kiedy administracja pozbywa się części swoich kompetencji decyzyjnych i oddaje je obywatelom. Ta forma partycypacji może być realizowana poprzez szereg technik, choćby komitety i komisje doradcze, grupy zadaniowe, sądy obywatelskie, głosowania publiczne”⁶. Klasyfikacja ta pozwoliła na opracowanie schematu partycypacji ukazującego zależność stopnia zaangażowania w oparciu o aktywność uczestników z możliwością wpływu na podejmowaną decyzję.

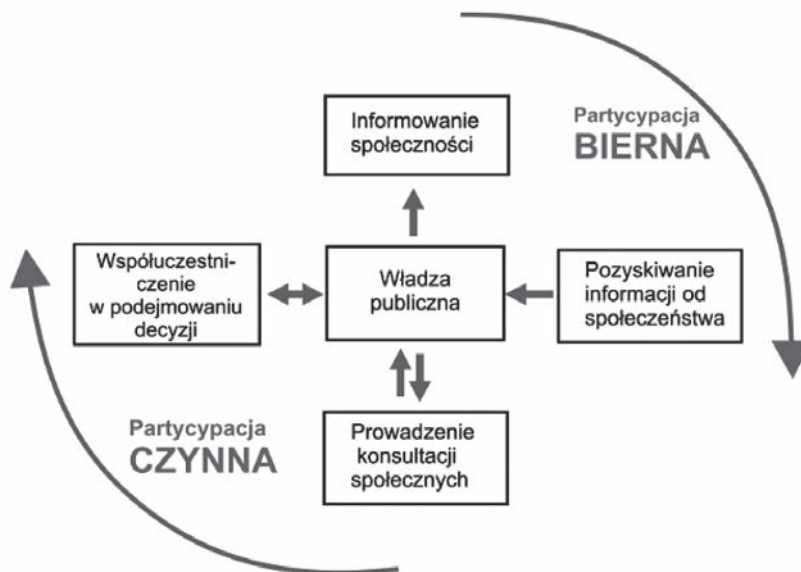
Poza przytoczoną wyżej klasyfikacją możemy wyróżnić kolejny istotny podział na partycypację społeczną i obywatelską. „Pierwsza z nich – partycypacja społeczna (nazywana również horyzontalną lub wspólnotową) oznacza udział mieszkańców w formalnych i nieformalnych procesach samoorganizacji, zmierzających do polepszania warunków życia w społeczności lokalnej”⁷. Są to działania podejmowane przez grupę społeczną nakierowane na innych członków tej społeczności. Ten typ partycypacji wiąże się więc

5 J. Podgórska-Rykała, *Obywatelska inicjatywa uchwałodawcza jako instrument uspołecznienia samorządowego procesu prawotwórczego*, Warszawa 2021.

6 M. Wójcicki, *Pojęcie, istota i formy partycypacji społecznej w procesie planowania przestrzennego*, „Rozwój Regionalny i Polityka Regionalna” 2013, nr 24, s. 8.

7 B. Lewenstein, J. Schindler, R. Skrzypiec, *Partycypacja społeczna i aktywizacja w rozwiązywaniu problemów społeczności lokalnych*, Warszawa 2010, s. 9.

Schemat 1. Formy partycypacji w procesie podejmowania decyzji

Źródło: M. Wójcicki, *Pojęcie, istota i formy partycypacji społecznej...*, s. 6.

mocno z życiem publicznym, jest natomiast mniej istotny w zakresie współzarządzania obywateli z władzami. Drugi rodzaj, analizowany w szerszym kontekście, to partycypacja obywatelska (publiczna lub wertykalna). Może ona przybierać różne formy i dotyczyć spraw o różnorodnej tematyce i skali. Zgodnie z nazwą dotyczy ona obywateli, a jej głównym celem jest włączenie ich w dyskusję, dzięki której mogą wyrażać swoją opinię oraz współdecydować o sprawach, które ich dotyczą. T. Kaźmierczak definiuje ten typ partycypacji „jako zaangażowanie jednostek w działania struktur i instytucji demokratycznego państwa, a więc instytucji władzy publicznej oraz zarządzanych przez nie lub podległych im organizacji sektora publicznego”⁸. Partycypacja ta jest możliwa dzięki komunikacji pomiędzy władzą a obywatelem. Komunikacja przejawia się w różnych formach dialogu wspomagającego proces decyzyjny w polityce publicznej.

Uczestnictwo obywateli w procesie decyzyjnym organów władzy publicznej może przebierać różne formy. Wszystko zależy od stopnia zaangażowania obywateli w konkretną sprawę. W literaturze najczęściej przywoływaną gradacją form jest drabina partycypacji, zaprezentowana w 1969 r. przez amerykańską badaczkę S.R. Arnstein. Poszczególne szczeble drabiny ukazują, w jakim stopniu obywatele mają wpływ na efekt końcowy decyzji podejmowanych

⁸ T. Kaźmierczak, *Partycypacja publiczna: pojęcie, ramy teoretyczne* [w:] *Partycypacja publiczna. O uczestnictwie obywateli w życiu wspólnoty lokalnej*, A. Olech (red.), Warszawa 2011, s. 84.

przez władze. Dwa najniższe stopnie drabiny to praktyczny brak uczestnictwa – głos obywateli nie jest brany pod uwagę przez władzę. Drugim etapem są działania pozorne, tzw. tokeizm. „Obywatele nie mają żadnych narzędzi władzy, ale słyszą i mają głos. Uspołecznienie władzy to najwyższy poziom drabiny, na którym mieszkańcy mają silny lub decydujący głos w sprawach ich dotyczących”⁹.

Schemat 2. Drabina partycypacji

Źródło: opracowanie własne na podstawie S.R. Arnstein, *A Ladder of Citizen Participation...*, za: J. Erbel, P. Sadura, *Partycypacja. Przewodnik Krytyki Politycznej*, Warszawa 2012.

Drabina partycypacji, choć już od dawna nie jest aktualna w wydaniu, jakie zaprezentowano powyżej, wciąż zwraca uwagę na fakt, że istnieją różne sposoby włączenia mieszkańców w procedury partycypacyjne. „W praktyce większość samorządów gminnych informuje mieszkańców o podejmowanych działaniach, przede wszystkim poprzez obwieszczenia, stronę internetową urzędu lub Biuletyn Informacji Publicznej. Jeżeli gmina organizuje konsultacje społeczne, to z reguły w formie otwartych spotkań lub za pośrednictwem technik ankietowych. Na spotkaniach mieszkańcy są informowani o tematyce projektów, planowanych działaniach oraz przebiegu procedury. Zainteresowani w czasie prowadzonej dyskusji mogą zadawać pytania oraz zgłaszać uwagi dotyczące konsultowanego dokumentu. Do chwili obecnej niewielu zarządzających podejmowało się zorganizowania bardziej angażującego procesu konsultacji, pozwalającego mieszkańcom na współtworzenie

⁹ S.R. Arnstein, *A Ladder of Citizen Participation*, „Journal of the American Institute of Planners” 1969, vol. 35 (4), s. 216–224.

rozwiązań. Na gruncie dotychczasowych doświadczeń obecny poziom partycypacji w urzędach gminnych można zakwalifikować pomiędzy szczeblem informowania (...) a konsultowania”¹⁰.

3. Młodzieżowa rada gminy jako forma aktywności obywatelskiej młodzieży

Coraz częściej słyszy się nawoływania: „Młodzież powinna działać”, „Młodzież powinna być zaangażowana w sprawy obywatelskie”, „Młodzież musi uczestniczyć w realnym życiu publicznym, a nie żyć w wirtualnym świecie”. Warto zdać sobie jednak sprawę z tego, że tego rodzaju postulaty nie są łatwe do zrealizowania. „Powszechne stało się zjawisko skupiania się młodych ludzi na osobistych celach i egocentrycznych wartościach. Problemem jest wciąż kształtowanie postaw altruistycznych – wyrażających się w trosce o dobro drugiego człowieka i nieosobiste cele – oraz postaw obywatelskich, nastawionych na wspólnotę, dbałość o środowisko, przestrzeganie prawa, poszanowanie różnorodności oraz gotowość do ponoszenia ciężarów i świadczeń na rzecz dobra wspólnego”¹¹. Wyzwanie nakłonienia młodzieży do aktywności społecznej i wpojenia postawy obywatelskiej spoczywa w głównej mierze na barkach rodziców, ale również i pedagogów, a także instytucji i władz publicznych, które poprzez odpowiednio skierowane działania powinny stworzyć sprzyjające warunki do uczestnictwa w procesie decyzyjnym na różnych szczeblach zarządzania.

Jeżeli więc ziarno (zasianie postawy obywatelskiej i aktywnego działania) trafi na żyzną glebę (młodych ludzi), to jest duża szansa na obfity plon. I tak dzieje się w wielu przypadkach. Młodzież jest coraz bardziej zainteresowana otaczającym ją światem – chce coś do niego wnieść, zmienić, naprawić. Pomimo że młodzieńcze przekonania i działania z punktu widzenia doświadczonego aktywisty nie zawsze są słuszne i racjonalne, to jednak stanowią o inicjatywie i dowodzą postawy prospołecznej. Wiąże się ona z takimi pojęciami, jak „altruizm, życzliwość, empatia, zaufanie, solidarność, zaangażowanie społeczne, ofiarność na rzecz innych, dzielenie się zasobami, kooperacja, dobrowolna pomoc itp. Najogólniej rzecz ujmując, prospołeczność wyraża się w gotowości do pozytywnego działania w stosunku do innych ludzi lub grup, wykraczającego poza interes indywidualny”¹². Młodzież, tak jak inne grupy wiekowe, może przejawiać swoją aktywność

10 D. Szlenk-Dziubek, M. Miśkowiec, A. Dobosz-Mucha et al., *Przestrzeń do dialogu: praktyczny podręcznik o tym, jak prowadzić partycypację społeczną w planowaniu przestrzennym*, Warszawa 2018.

11 E. Karpowicz, *Aktywność społeczna młodzieży* [w:] *Polityka młodzieżowa*, G. Zielińska (red.), Warszawa 2009, s. 185.

12 J. Mariański, *Postawy prospołeczne i egoistyczne w społeczeństwie polskim w świetle badań socjologicznych*, „Collectanea Theologica” 2018, t. 55 (1), s. 48.

społeczną w zróżnicowany sposób. Wyróżnia się kilka zorganizowanych form działania, takich jak m.in. organizacje młodzieżowe, wolontariat czy w końcu młodzieżowe rady województw, powiatów i gmin. Należy przy tym jednak pamiętać, że granice wyznaczające poszczególne formy działalności nie mają sztywnych ram.

Jednym z kluczowych narzędzi szerzenia idei partycypacji obywatelskiej wśród młodzieży na poziomie lokalnym są młodzieżowe rady gmin. Pierwsza młodzieżowa rada gminy powstała we wrześniu 1990 r. w Częstochowie jako inicjatywa ówczesnego prezydenta miasta, z myślą, by młodzież poznała mechanizmy działania samorządu. Z biegiem czasu inicjatywa ta zyskała na popularności, a z badań¹³ przeprowadzonych we wszystkich gminach w Polsce przez Radę Dzieci i Młodzieży Rzeczypospolitej Polskiej przy Ministrze Edukacji Narodowej wynika, że do końca 2017 r. w Polsce funkcjonowało 408 młodzieżowych rad, a blisko 200 gmin było zainteresowanych ich utworzeniem. Ponadto stwierdzono, że około 63% rad działa na szczeblu miejskim (młodzieżowe rady miasta), co stanowi znaczną różnicę w stosunku do młodzieżowych rad gmin, których było 32%, a także młodzieżowych rad powiatu i młodzieżowych rad dzielnic – 5,5%. Zauważalna jest tendencja wzrostowa – co roku powstają nowe rady. Stanowi ona dowód tego, że jednostki samorządu terytorialnego, w tym szczególnie gminy, są zainteresowane zwiększaniem udziału młodzieży w procesach decyzyjnych, a temat młodzieżowych organów konsultacyjnych jest aktualny i istotny.

Pozycja prawna młodzieżowych rad w Polsce została ugruntowana wraz z narodzeniem się nowego systemu samorządności, a nowelizacja¹⁴ art. 5b ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym znacząco rozszerzyła przepisy o młodzieżowych radach. „Wprowadzenie mechanizmu współuczestnictwa struktur młodzieżowych na poziomie wszystkich jednostek zasadniczego podziału terytorialnego państwa uznać należy za słuszny krok ustawodawcy, wzmacniający dialog międzypokoleniowy i będący płaszczyzną edukacyjną postaw obywatelskich wśród młodzieży. Wprowadzenie katalogu zadań również zwiększyło dotychczas bardzo ograniczone uprawnienia i kompetencje tych ciał, wciąż jednak kładąc większy akcent na pozostawienie tej formy w ramach instrumentów demokracji uczestniczącej, partycypacyjnej, a nie współzarządzającej. Regulacje wprowadzone nowelą z 2021 r. służą lepszemu funkcjonowaniu dotychczasowych młodzieżowych rad, poszerzając zakres podmiotowy i przedmiotowy dotyczący tych mechanizmów partycypacyjnych”¹⁵.

13 Rada Dzieci i Młodzieży Rzeczypospolitej Polskiej, *O młodzieżowych Radach. Analiza Młodzieżowych Rad w Polsce na rok 2018*, Warszawa 2018.

14 Zob. ustawę z dnia 20 kwietnia 2021 r. o zmianie ustawy o samorządzie gminnym, ustawy o samorządzie powiatowym, ustawy o samorządzie województwa oraz ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz.U. poz. 1038).

15 M. Augustyniak, *Młodzieżowa rada gminy/powiatu i młodzieżowy sejmik województwa w świetle nowych regulacji prawnych*, „Opinie i komentarze FRDL” 2021, nr 23, s. 8.

Na powstanie młodzieżowej rady gminy zgodę wyraża organ stanowiący, czyli rada gminy. Może ona powołać radę z własnej inicjatywy, na wniosek wójta lub podmiotów, które są tym zainteresowane (w tym podmiotów działających na terenie danej gminy, takich jak organizacje pozarządowe lub podmioty określone na podstawie art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie¹⁶ oraz samorządy uczniowskie/studenckie). Wniosek taki jest rozpatrywany przez radę gminy w terminie nie dłuższym niż trzy miesiące od dnia jego złożenia. Jeśli jednak zostanie on odrzucony, to ten sam podmiot może go ponownie złożyć dopiero po upływie sześciu miesięcy od dnia odrzucenia poprzedniego wniosku.

Młodzieżowe rady gmin stanowią jedną z podstawowych form uczestnictwa młodych ludzi w procesie partycypacji obywatelskiej. Mają one charakter konsultacyjny, doradczy oraz inicjatywny. Reprezentują interesy młodych ludzi wobec właściwych organów. Ponadto wdrażają młodzież w mechanizmy działania struktur władzy publicznej, działają na rzecz integracji i współpracy środowisk młodzieżowych oraz na rzecz ochrony praw ucznia. „Taka forma aktywności młodzieży uczy współodpowiedzialności za jakość funkcjonowania społeczności lokalnych”¹⁷. Młodzieżowa rada zyskała także możliwość zgłoszenia wniosku do uprawnionych podmiotów o podjęcie inicjatywy uchwałodawczej. Tryb zgłaszania wniosku jest określony na podstawie przepisów statutu gminy bądź odrębnej uchwały rady gminy. W sprawach dotyczących gminy rada może skierować zapytania lub wnioski w formie uchwały, która zawiera przedstawienie stanu faktycznego oraz wynikającego z niego pytania. Wójt lub osoba przez niego wyznaczona są obowiązani udzielić odpowiedzi na piśmie, nie później niż w terminie trzydziestu dni od dnia otrzymania uchwały.

Ustawa określa zakres kompetencji i zadań, które zostały powierzone młodzieżowej radzie. Ma ona za zadanie m.in. opiniować projekty uchwał dotyczące młodzieży, brać udział w opracowaniu strategicznych dokumentów gminy na rzecz młodzieży oraz monitorować realizację postanowień, a także podejmować działania na rzecz młodzieży, ze szczególnym naciskiem na edukację obywatelską, w ramach określonych przez radę gminy.

Działanie młodzieżowej rady gminy reguluje statut, nadawany przez organ uchwałodawczy gminy. Określa on zasady działania, tryb i kryteria wyboru członków oraz zasady dotyczące wygaśnięcia mandatów i odwołania członków w młodzieżowe radzie. W trakcie trwania kadencji młodzieżowa rada gminy dąży do wypełniania założonego planu. Rada w miarę możliwości powinna zapewnić możliwość włączenia się w inicjatywę młodzieży spoza

16 Dz.U. z 2022 r. poz. 1327 ze zm.

17 Ogólnopolska Federacja Młodzieżowych Samorządów Lokalnych, *Standardy funkcjonowania w Polsce młodzieżowych rad gmin, młodzieżowych rad powiatu*, <http://urząd.targowek.waw.pl/page/data/other/standardy-mrd.pdf> (dostęp: 12.01.2021).

radę, a po każdym wykonanym zadaniu dokonać ewaluacji przedsięwzięcia, wyciągając tym samym cenne wnioski na przyszłość.

Liczba członków rady zależy od wewnętrznych regulacji statutowych. Na ogół posiadają one strukturę wewnętrzną składającą się z co najmniej trzech osób funkcyjnych: przewodniczącego, jego zastępcy oraz sekretarza. Statuty zawierają sprecyzowanie kompetencji poszczególnych osób. Wśród organów wewnętrznych rady pojawiają się też często komisje rewizyjne oraz inne komisje stałe, komisje doraźne lub zespoły problemowe, których celem jest wykonywanie konkretnych zadań wynikających z uchwał młodzieżowej rady gminy.

Młodzieżowy radny obejmuje swój mandat z chwilą złożenia roty ślubowania. Pełnienie tej funkcji niesie za sobą zarówno przywileje, jak i obowiązki. Do podstawowych obowiązków zalicza się znajomość podstaw prawnych działania samorządu lokalnego, utrzymywanie więzi z wyborcami oraz reprezentacja młodzieży, w tym przekazywanie jej uwag i propozycji do rady. Za swoją działalność radni nie otrzymują diet ani innego rodzaju gratyfikacji. Rada może posiadać swojego opiekuna – szczególne wymagania, zakres obowiązków oraz zasady odwołania mogą zostać określone w statucie młodzieżowej rady gminy. Decyzję o wyborze podejmuje rada gminy spośród kandydatów zaproponowanych przez młodzieżową radę. Kwestia obsługi administracyjno-biurowej rady oraz koszty z niej wynikające pokrywane są przez urząd gminy.

Z uczestnictwa w radzie płynie wiele korzyści, zarówno dla młodzieży (m.in.: wpływ na dotyczące młodzieży decyzje podejmowane przez urzędników, zwiększenie adekwatności decyzji podejmowanych przez urzędników dzięki uwzględnianiu opinii młodzieży, możliwość komunikowania swoich potrzeb i problemów władzom gminy, szansa realizowania pomysłów uatrakcyjnających życie w społeczności lokalnej, lepszy przepływ informacji między młodzieżą a władzami gminy, podniesienie jakości informowania młodzieży o tym, co ważne dzieje się w gminie), jak i dla administracji publicznej (np. „zwiększenie efektywności działań prowadzonych na rzecz młodzieży dzięki możliwości konsultowania z jej przedstawicielami planowanych posunięć, wyższa legitymizacja działań prowadzonych na rzecz młodzieży, lepsze zrozumienie potrzeb młodzieży przez urzędników”¹⁸). Jeśli władze jednostki samorządu terytorialnego i młodzież połączą siły i przemówią jednym, wspólnym, silnym głosem, z pewnością może wyniknąć z tego wiele dobrego, a wysiłek włożony w pracę zaowocuje sprawnie działającą, efektywną, kreatywną, pełną zaangażowania w sprawy lokalne młodzieżową radą gminy.

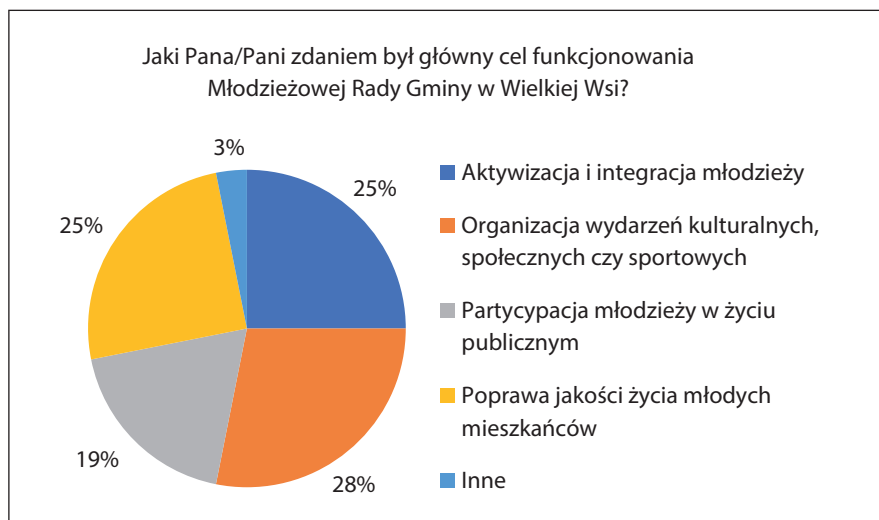
18 Fundacja Civis Polonus, *Partycypacja obywatelska młodzieży. Przykład Młodzieżowych Rad Gmin*, Warszawa 2012, s. 63.

4. Wpływ Młodzieżowej Rady Gminy w Wielkiej Wsi na szerzenie idei partycypacji obywatelskiej

Na przełomie stycznia i lutego 2021 r. zostały przeprowadzone badania własne wśród radnych wszystkich kadencji Młodzieżowej Rady Gminy w Wielkiej Wsi (I kadencja: 2014–2015, II kadencja: 2015–2017, III kadencja: 2017–2019). Badania zostały przeprowadzone za pomocą kwestionariusza ankiety – łącznie objęto nimi 32 osoby (100%).

Respondentom zadano pytanie (zamknięte, jednokrotnego wyboru) o to, jaki ich zdaniem był główny cel funkcjonowania Młodzieżowej Rady Gminy w Wielkiej Wsi. Miało ono na celu ustalenie, co zdaniem badanych jest najważniejsze w funkcjonowaniu rady i na czym powinna opierać się jej działalność.

Wykres 1. Cel funkcjonowania Młodzieżowej Rady Gminy w Wielkiej Wsi

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Łącznie połowa badanych wskazała, że celem funkcjonowania rady była poprawa jakości życia młodych mieszkańców Gminy Wielka Wieś oraz zaaktywizowanie i zintegrowanie młodzieży. Wpisuje się to w założenia ustawodawcy, który powierzył młodzieżowej radzie zadanie, jakim jest podejmowanie działań na rzecz młodzieży, w szczególności w zakresie edukacji obywatelskiej, na zasadach określonych przez radę gminy. To z kolei łączy się ze zwiększeniem udziału młodzieży w partycypowaniu publicznym – na co wskazało 19% badanych. Warto jednak zaznaczyć, że nie polega to na daniu młodzieży otwartego pola do działania, ale jest to „proces, który wymaga odpowiedniego zorganizowania, wsparcia, słuchania i usłyszenia potrzeb, aspiracji, marzeń

i obaw młodych. Przede wszystkim jednak wymaga przekonania, że to model działania, filozofia, która ma rację bytu”¹⁹. W katalog aktywności rady zdaniem respondentów mocno wpisuje się także działalność kulturowa związana z organizacją wydarzeń kulturalnych, społecznych czy sportowych, pomimo że nie jest ona *stricte* określona w przepisach.

Funkcjonowanie Młodzieżowej Rady Gminy w Wielkiej Wsi z perspektywy czasu oceniła także jej opiekun – Joanna Patej²⁰: „Miałam przyjemność współpracować z kadencją MRG na tyle dojrzałą i obowiązkową, że większość działań, które były realizowane przebiegały w jak najlepszej ocenie. Większość osób śmiało podejmowała chęć współpracy i wychodziła ze swoimi inicjatywami do społeczności lokalnej w różnych grupach wiekowych. Chętnie też uczestniczyli w szkoleniach, które miały wprowadzić ich w zagadnienia szczególnie istotne dla radnych na początku swojej przygody z samorządem, tj. podstaw prawnych funkcjonowania MRG, zasad organizacji projektów i wydarzeń dla społeczności lokalnej, przygotowania sesji i spotkań MRG. Większość realizowanych działań przez członków MRG wymagała nie tylko predyspozycji czasowej, ale również znajomości potrzeb i oczekiwań młodzieży zamieszkującej gminę Wielka Wieś. Doskonale sprawdzili się w umiejętnościach organizacyjnych i w konkretnych funkcjach, które pełnili jako radni. Młodzież wykazała również ogromną łatwość korzystania z narzędzi cyfrowych co podnosiło poziom i uatrakcyjniało działania. Również z nawiązywaniem kontaktów i załatwianiem spraw radzili sobie doskonale”.

Droga do sukcesu nie zawsze bywa prosta. Czasem trzeba pokonać kilka zakrętów, aby dotrzeć do celu. Szwedzki menager piłkarski i szkoleniowiec S.G. Eriksson powiedział kiedyś, że największą barierą przed osiągnięciem sukcesu jest lęk przed porażką. Jeśli go przezwyciężymy i wypracujemy rozwiązanie, to problem stanie się błahostką. Respondentom zadano pytanie otwarte, które miało na celu wyłonienie głównych barier w funkcjonowaniu Młodzieżowej Rady Gminy w Wielkiej Wsi. Odpowiedzi pogrupowano w trzy kategorie – bariery stawiane przez opiekuna i władz gminy, członków Rady oraz młodzieży.

Tabela 1. Bariery w działalności Młodzieżowej Rady Gminy w Wielkiej Wsi

Bariery	
Ze strony opiekuna i władz gminy	ograniczenia finansowe
	brak zainteresowania władz gminy
	brak odpowiedniego opiekuna i zainteresowania z jego strony
	brak akceptacji ze strony członków rady gminy

19 A. Chodasz, P. Cykowski, *Partycypacja młodzieży*, <http://www.dobrezycie.org/publikacje/partycypacja-mlodziezy#bookmark5> (dostęp: 24.03.2021).

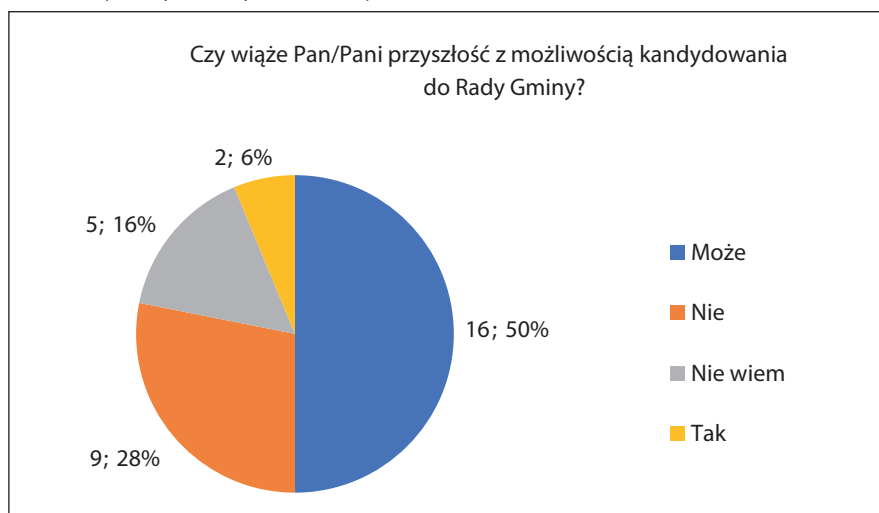
20 Wywiad z Joanną Patej – opiekunem Młodzieżowej Rady Gminy w latach 2016–2019 (wywiad przeprowadziła A. Calik), Szyce, 26 lutego 2021 r.

Ze strony członków MRG	problemy w komunikacji między radnymi
	różnica wieku pomiędzy radnymi
	mała integracja pomiędzy radnymi
	mała wiedza radnych
	monolog zamiast dyskusji – podejmowanie inicjatyw na podstawie jednostkowych głosów i bierne przychylenie się do tego reszty członków
	brak zainteresowania radnych bieżącymi sprawami
Ze strony młodzieży	nierealne żądania
	brak zainteresowania inicjatywami

Źródło: opracowane własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Respondentom zadano pytanie (zamknięte, jednokrotnego wyboru), czy w przyszłości rozważają możliwość kandydowania do organu stanowiącego gminy. Miało ono na celu ustalenie, czy poprzez działalność w młodzieżowej radzie gminy idea samorządności i partycypacji wpisała się w ich światopogląd na tyle mocno, że chcą ją kontynuować i rozszerzać.

Wykres 2. Możliwość kandydowania do organu Rady Gminy przez radnych z Młodzieżowej Rady Gminy w Wielkiej Wsi

Źródło: opracowane własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Wśród byłych radnych Młodzieżowej Rady Gminy w Wielkiej Wsi ponad 50% rozważa bądź chce kandydować w wyborach samorządowych. Może to świadczyć o tym, że uczestnictwo w pracach młodzieżowej rady zainspirowało respondentów do kontynuowania swojej aktywności społecznej. 28% badanych podchodzi sceptycznie do pomysłu ponownego kandydowania, natomiast 16% z nich jeszcze nie wie, co o tym sądzić.

Przeprowadzenie badania mającego na celu ocenę funkcjonowania Młodzieżowej Rady Gminy w Wielkiej Wsi przez jej byłych członków pozwoliło na uzyskanie informacji o ich opiniach w odniesieniu do jakości funkcjonowania jednostki. Badani wskazali, że istotnym celem młodzieżowej rady była poprawa jakości życia młodych mieszkańców oraz aktywizacja i integracja młodzieży. Rada pełni bardzo ważną funkcję jako łącznik pomiędzy młodzieżą a władzami gminy oraz stanowi formę działalności młodzieży w lokalnym otoczeniu. Umożliwia to więc szerzenie wśród młodych ludzi idei partycypacji obywatelskiej. Do kwestii, które stanowiły trudności w sprawnym działaniu rady, należały m.in. problemy w komunikacji między radnymi oraz brak integracji, niknące zainteresowanie ze strony władz gminy, rady gminy, opiekuna i zmniejszające się zainteresowanie młodzieży inicjatywami. Warto jednak zaznaczyć, że wielu spośród radnych rozważa swój dalszy rozwój m.in. poprzez kandydowanie w przyszłości do rady gminy.

5. Wnioski

Postęp cywilizacyjny ma ogromny wpływ na zmiany zachodzące w społeczeństwie. Mahatma Gandhi – indyjski prawnik, filozof i mąż stanu, powiedział kiedyś, że jeśli ktoś chce zmienić świat, musi zacząć od siebie. Każda wielka zmiana rozpoczyna się od małych kroków. Słowa te, pomimo że zostały wypowiedziane w ubiegłym wieku, pozostają wciąż aktualne zarówno w kontekście osób dorosłych, jak i młodzieży. Młodzi ludzie są coraz częściej zainteresowani tym, co dzieje się na świecie, w ich ojczyźnie czy lokalnym otoczeniu. Skutkiem tego jest zwiększenie aktywności obywatelskiej młodzieży, która pragnie partycypować, czyli współuczestniczyć w procesie decyzyjnym, tak aby stać się jego realną częścią.

Uczestnictwo to może być realizowane na różne sposoby, a jego przejawem jest funkcjonowanie wielu organizacji młodzieżowych, wolontariatów czy młodzieżowych rad. Wielu młodych ludzi w Polsce aktywnie uczestniczy w procesie partycypacji obywatelskiej poprzez działalność w różnego rodzaju organizacjach mających na celu m.in.: współtworzenie polityki na rzecz młodzieży, upowszechnianie idei uczestnictwa młodzieży w życiu publicznym oraz reprezentowanie jej interesów.

Młodzieżowa rada pełni bardzo ważną funkcję łącznika pomiędzy młodzieżą a władzami gminy oraz stanowi formę działalności w lokalnym otoczeniu – młodzież podziela ideę partycypacji obywatelskiej i chce brać udział w jej propagowaniu. Przeprowadzona przez autorkę analiza literatury oraz badania empiryczne w gminie Wielka Wieś pozwoliły na udzielenie częściowych odpowiedzi na zadane we wstępie pytania. Jak wskazano, funkcjonowanie młodzieżowych rad gmin przyczynia się do wzmocnienia i upowszechnienia idei partycypacji obywatelskiej wśród młodzieży oraz zwiększenia jej aktywności. Na mocy prerogatyw nadanych przez ustawę o samorządzie gminnym (art. 5b

pkt 5) młodzieżowe rady gminy uzyskały charakter konsultacyjny, doradczy i inicjatywny, przez co mogą czynnie decydować, uczestniczyć i dokonywać zmian w swoim lokalnym otoczeniu. Celem funkcjonowania rady jest podejmowanie działań na rzecz młodzieży, w szczególności w zakresie edukacji obywatelskiej, na zasadach określonych przez radę gminy. Istotna jest również kwestia poprawy jakości życia młodych mieszkańców oraz ich zaaktywizowanie i zintegrowanie. Wśród barier w funkcjonowaniu rady wymieniano m.in. ograniczenia finansowe i brak zainteresowania ze strony władz gminy, problemy w komunikacji i brak integracji wśród uczestników młodzieżowych rad oraz nikłe zainteresowanie inicjatywami i nierealne żądania ze strony młodych ludzi. Warto jednak zaznaczyć, że poprzez działalność w radzie wśród części jej członków zostaje zaszczerpiona idea samorządności i partycypacji, która w przyszłości może mieć przełożenie na ich dalsze aspiracje społeczno-polityczne. Aktywność obywatelska młodzieży już od najmłodszych lat, przejawiająca się m.in. poprzez działania w młodzieżowej radzie, stanowi doskonałą szansę na poszerzenie horyzontów oraz podniesienie kompetencji, co może zapoczątkować w przyszłości.

Bibliografia

- Arnstein S.R., *A Ladder of Citizen Participation*, „Journal of the American Institute of Planners” 1969, vol. 35 (4).
- Augustyniak M., *Młodzieżowa rada gminy/powiatu i młodzieżowy sejmik województwa w świetle nowych regulacji prawnych*, „Opinie i komentarze FRDL” 2021, nr 23.
- Chodasz A., Cykowski P., *Partycypacja młodzieży*, <http://www.dobrezycie.org/publikacje/partycypacja-młodzieży#bookmark5> (dostęp: 24.03.2021).
- Erbel J., Sadura P., *Partycypacja. Przewodnik Krytyki Politycznej*, Warszawa 2012.
- Fundacja Civis Polonus, *Partycypacja obywatelska młodzieży. Przykład Młodzieżowych Rad Gmin*, Warszawa 2012.
- Jeżowski M., *Wstęp* [w:] *Polityka młodzieżowa w Polsce. Encyklopedia Komisji Europejskiej Youth Wiki*, t. 1, Warszawa 2019.
- Karpowicz E., *Aktywność społeczna młodzieży* [w:] *Polityka młodzieżowa*, G. Zielińska (red.), Warszawa 2009.
- Każmierczak T., *Partycypacja publiczna: pojęcie, ramy teoretyczne* [w:] *Partycypacja publiczna. O uczestnictwie obywateli w życiu wspólnoty lokalnej*, A. Olech (red.), Warszawa 2011.
- Lewenstein B., Schindler J., Skrzypiec R., *Partycypacja społeczna i aktywizacja w rozwiązywaniu problemów społeczności lokalnych*, Warszawa 2010.
- Mariański J., *Postawy prospołeczne i egoistyczne w społeczeństwie polskim w świetle badań socjologicznych*, „Collectanea Theologica” 2018, t. 55 (1).
- Ogólnopolska Federacja Młodzieżowych Samorządów Lokalnych, *Standardy funkcjonowania w Polsce młodzieżowych rad gmin, młodzieżowych rad powiatu*, <http://urząd.targowek.waw.pl/page/data/other/standardy-mrd.pdf> (dostęp: 12.01.2021).

- Podgórska-Rykała J., *Obywatelska inicjatywa uchwałodawcza jako instrument uspołecznienia samorządowego procesu prawotwórczego*, Warszawa 2021.
- Rada Dzieci i Młodzieży Rzeczypospolitej Polskiej, *O młodzieżowych Radach. Analiza Młodzieżowych Rad w Polsce na rok 2018*, Warszawa 2018.
- Szlenk-Dziubek D., Miśkowiec M., Dobosz-Mucha A. et al., *Przestrzeń do dialogu: praktyczny podręcznik o tym, jak prowadzić partycypację społeczną w planowaniu przestrzennym*, Warszawa 2018.
- Wójcicki M., *Pojęcie, istota i formy partycypacji społecznej w procesie planowania przestrzennego*, „Rozwój Regionalny i Polityka Regionalna” 2013, nr 24.
- Wywiad z Joanną Patej – opiekunem Młodzieżowej Rady Gminy w latach 2016–2019 (wywiad przeprowadziła A. Calik), Szyce, 26 lutego 2021 r.

Akty prawne i dokumenty

- Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym, Dz.U. z 2022 r. poz. 559 ze zm.
- Ustawa z dnia 20 kwietnia 2021 r. o zmianie ustawy o samorządzie gminnym, ustawy o samorządzie powiatowym, ustawy o samorządzie województwa oraz ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, Dz.U. poz. 1038.
- Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, Dz.U. z 2022 r. poz. 1327 ze zm.
- Znowelizowana europejska karta uczestnictwa młodych ludzi w życiu lokalnym i regionalnym, Strasburg 2003, <https://rm.coe.int/16807038eb> (dostęp: 27.10.2022).

Młodzieżowa rada gminy jako narzędzie partycypacji obywatelskiej młodzieży na przykładzie Gminy Wielka Wieś

Streszczenie

Z biegiem czasu pojawia się coraz więcej narzędzi zwiększających aktywność obywatelską młodych ludzi na poziomie lokalnym. Formą przejawu tego zjawiska są młodzieżowe rady gminy. W wyniku ich działań młodzi ludzie zyskują szansę na zdobycie doświadczenia i zastanowienie się nad kształtem polityki samorządowej. W Polsce istnieje już ponad 400 młodzieżowych rad gmin, w których działają aktywni członkowie, chcący zyskać wpływ na lokalne otoczenie. Zauważalny jest ogromny potencjał zaangażowania, który – odpowiednio wykorzystany – może znacząco powiększyć udział młodych ludzi w procesach decyzyjnych, a w dłuższej perspektywie przyczynić się do zwiększenia ich udziału w życiu politycznym.

W artykule przedstawiono funkcjonowanie młodzieżowych rad gmin jako formy partycypacji młodzieży na przykładzie Gminy Wielka Wieś. Autorka skupia się na kilku zagadnieniach uporządkowanych według kluczowych pytań. Czy młodzi ludzie podzielają ideę partycypacji obywatelskiej i chcą brać udział w jej propagowaniu? W jakich obszarach młodzież poprzez rady wpływa na zmiany w swoim środowisku lokalnym i jakie są tego konsekwencje? Jednocześnie autorka stara się zweryfikować hipotezę badawczą, w myśl której funkcjonowanie młodzieżowych rad gmin – w tym Rady Gminy Wielka Wieś, przyczynia się do umacniania i upowszechniania wśród młodzieży idei partycypacji obywatelskiej. Młodzi ludzie, zyskując nawet marginalny wpływ na kształt regulacji na wczesnym etapie jej tworzenia, chętniej zaangażują się w jej wdrażanie później.

Rdzeniem metodycznym pracy jest analiza literatury przedmiotu, dobrych praktyk oraz cząstkowych wyników badań związanych z tematyką artykułu przeprowadzonych wśród radnych młodzieżowych rad gmin w Wielkiej Wsi.

Słowa kluczowe: gmina, partycypacja, samorząd terytorialny, młodzieżowe rady gminy, aktywne obywatelstwo

Youth Municipal Council as a tool of civic participation of youth in the Wielka Wieś Commune

Abstract

Over time, they are more and more tools emerging to increase civic participation of young people at the local level. A form of manifestation of a given phenomenon are the Youth Municipal Council. As a result of their activities, young people stand a chance to gain valuable experience and consider the shape of local government policy. In Poland, there are already over 400 Youth Municipal Councils in which there are active members who want to make a real contribution and influence the local environment. There is a noticeable great potential for youth involvement, which, if properly used, can significantly increase the participation of young people in decision-making processes and, in the longer term, contribute to increased participation in political life.

This article will present the example of the Youth Municipal Councils as a form of youth participation on the example of the Wielka Wieś Commune. The article focuses on several issues. Do young people share the idea of civic participation and want to take part in promoting it, and in what areas does the youth, through Youth Councils, influence changes in their local environment and what are the consequences of this? At the same time, it tries to verify the research hypothesis that the functioning of the Youth Municipal Councils – including the Wielka Wieś Commune, contributes to the strengthening and dissemination of the idea of civic participation among young people. Young people, gaining even marginal influence on the shape of the regulation at an early stage of its creation, will be more likely to become involved in its implementation later. The methodological core of the work is the analysis of the literature on the subject, good practices and partial research results related to the subject of the article among councilors from the Youth Municipal Councils in Wielka Wieś.

Keywords: commune, participation, local self-government, Youth Municipal Councils, active citizenship